

Sygn. akt I ACa 619/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 września 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Czepiel
Sędziowie:	SSA Anna Kowacz-Braun SSA Grzegorz Krężolek (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sądowy Beata Zaczyk

po rozpoznaniu w dniu 10 września 2020 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa J. N.

przeciwko A. N.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu

z dnia 29 stycznia 2019 r. sygn. akt I C 503/17

1. **oddala obie apelacje;**

2. **znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego.**

SSA Anna Kowacz-Braun SSA Paweł Czepiel SSA Grzegorz Krężolek

Sygn. akt : I ACa 619/19

UZASADNIENIE

W częściowym uwzględnieniu żądań powódki J. N., skierowanych przeciwko pozwanemu A. N. o zapłatę zachowku oraz zwrotu równowartości nakładów , których dokonała na odziedziczoną przez niego po ojcu [i mężu powódki] , nieruchomość położoną w N. przy ul. (...), Sąd Okręgowy w Nowym Sączu wyrokiem z dnia 29 stycznia 2019r :

-umorzył postępowanie w zakresie kwoty 9 797,89 zł[pkt I] ;

-zasądził od pozwanego A. N. na rzecz powódki J. N. kwotę 58 423,75 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 lipca 2017 roku do dnia zapłaty[pkt II] ;

-oddalił powództwo w pozostałym zakresie[pkt III] ;

-zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 2 566,80 zł , tytułem zwrotu kosztów procesu[pkt IV];

- wyrokowi w punkcie II , co do kwoty 25 000 zł , nadał rygor natychmiastowej wykonalności [pkt V];

-nakazał ściągnąć od pozwanego A. N. kwotę 2 935 zł , tytułem części należnej opłaty od pozwu, od uiszczenia której powódka została zwolniona oraz kwotę 1 431,82 zł , tytułem części wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa[pkt VI] oraz

-w pozostałym zakresie nieuiszczonymi kosztami sądowymi obciążył Skarb Państwa[pkt VII sentencji orzeczenia].

Sąd Okręgowy ustalił następujące fakty istotne dla rozstrzygnięcia :

Jako niesporne pomiędzy stronami uznał to , że powódka J. N. w dniu 16 października 1958 r. zawarła związek małżeński z A. N..

Po ślubie wraz z mężem zamieszkała w mieszkaniu znajdującym się w budynku przy ul. (...) w N.. Mieszkanie to od początku wymagało dużych nakładów finansowych. W całym budynku nie było łazienki, ani bieżącej wody. Małżonkowie ,na podstawie decyzji o przydziale, zajmowali dwa pokoje i kuchnię.

Mąż był całkowicie niewidomy i cały ciężar wychowania dzieci spoczywał na powódce.

Pomiędzy 1960 r. i 2002 r J. N. pracowała zawodowo.

W 1998 lub 1999 r. A. N. przeprowadził się na stałe do konkubiny G. Ś., z którą zamieszkiwał do śmierci. Ze związku męża powódki z nią pochodzi pozwany A. N., urodzony w (...) r.

Mąż powódki w 1993 r. nabył udział wynoszący ¼ w prawie własności nieruchomości położonej w N. przy ul. (...).

Nieruchomość, objęta księgą wieczystą KW (...), położona jest w północnej części N., w niewielkiej odległości od centrum i podstawowych usług.

Wchodzące w jej skład działki ewidencyjne (...) tworzą jeden zwarty kompleks o nieregularnym kształcie umożliwiającym racjonalne zagospodarowanie. Uzbrojone są w sieć wodociągową, energetyczną, telekomunikacyjną i kanalizacyjną. Zabudowane są budynkiem mieszkalnym oraz zabudowaniami gospodarczym. Teren realności jest ogrodzony, przylegając od strony wschodniej do drogi publicznej.

Pozwany odziedziczył w spadku po swoim ojcu, a mężu powódki udział w mieszkaniu stanowiącym majątek spadkodawcy w wysokości ¼ części mieszkania, w której od 1958 r mieszkała wdowa po nim. Małżonek powódki odziedziczył nieruchomość , a co za tym idzie , także to mieszkanie w wskazanym powyżej udziale w 1993r. W budynku mieszkalnym, w pozostałej jego części poza powódką mieszkali również inni lokatorzy.

Ojciec pozwanego A. N. zmarł w dniu (...) r.

Na podstawie prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w N.z 22 października 2015 r. sygn. akt (...), spadek po A. N., s. M. i J., na podstawie testamentu notarialnego z 28 października 1996 r., sporządzonym w Kancelarii w N. przed notariuszem T. S., Rep. (...) nabył w całości pozwany

Na dzień sporządzenia testamentu spadkodawca posiadał udział ¼ części w prawie własności do nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) , obejmującej działki ewidencyjne (...) zabudowane obiektami i urządzeniami budowlanymi: budynkiem mieszkalnym, budynkiem gospodarczym, ogrodzeniem trwałym, a także posiadającymi nasadzenia (ozdobna zieleń ogrodowa).

Do kręgu spadkobierców ustawowych po zmarłym należą powódka, pozwany oraz dzieci zmarłego ze związku małżeńskiego z powódką: G. N. i M. N..

Powódka w dniu 1 lipca 2017 r. opuściła mieszkanie przy ul. (...) i zamieszkała u swojej córki.

W zakresie okoliczność spornych Sąd I instancji ustalił, iż :

lokal, w którym zamieszkiwała powódka nie został wyodrębniony. Posiada on powierzchnię użytkową 74,36 m² i znajduje się w budynku drewnianym, częściowo podpiwniczonym wybudowanym ok. 1914 r. i rozbudowanym ok. 1938 r. Współwłaściciele nieruchomości dokonali nieformalnego podziału nieruchomości do użytkowania (4 hipotetyczne lokale mieszkalne).

Obejmował pomieszczenia położone na parterze budynku oraz pomieszczenia przynależne położone w piwnicy i budynku gospodarczym. W piwnicy zlokalizowane jest pomieszczenie piwniczne w stanie surowym. Na parterze są pomieszczenia mieszkalne - w całości wykończone- o ogólnie dobrym standardzie wykończenia.

Wartość rynkowa prawa do tego lokalu mieszkalnego, o którym mowa w testamencie z 28 października 1996 roku (lokal niewydzielony z księgi wieczystej (...) użytkowany w ramach udziału 1/4 części wprawie własności do tej nieruchomości) według stanu nieruchomości z dnia sporządzenia testamentu i poziomu cen z dnia sporządzenia opinii tj. 26 lutego 2015 wynosi: 190 503 zł.

Jego wartość na datę otwarcia spadku czyli (...) i poziomu cen na dzień sporządzania opracowania przez biegłego jest równowarta sumie 228 278 zł.

J. N. przez cały okres korzystania z mieszkania ponosiła wszelkie opłaty i koszty związane z jego utrzymaniem oraz niezbędnymi remontami w związku z czym zaciągała liczne kredyty. Opłacała podatki od tej nieruchomości i ubezpieczała ją. Po wyprowadzeniu się męża mieszkała tam z synem M.. Mąż mówił jej wówczas, że w lokalu może mieszkać aż do śmierci.

Kiedy brakowało jej pieniędzy na utrzymanie domu wyjechała do pracy do Włoch.

Ogród okalający budynek mieszkalny, uprzednio zaniedbany, został przez J. N. uporządkowany. Kupiła i postawiła tam altanę, co wiązało się z wydatkiem kwoty 3 400 zł.

W 2002r przeprowadziła w mieszkaniu prace remontowe, w ramach których wykonała całą nową łazienkę i wymieniła meble we kuchni. Po śmierci męża kupiła meblościankę do małego pokoju, szafkę pod telewizor, szafę do dużego pokoju, wersalkę, stół i 4 foteliki. Na werandę kupiła jedną szafę i chodniki.

Mąż, po wyprowadzeniu się z niego, nie interesował się mieszkaniem, w związku z czym nie pokrywał żadnych kosztów związanych z jego utrzymaniem ani niezbędnymi remontami, o których żona go informowała.

Jak ustalił Sąd Okręgowy nakłady dokonane przez powódkę obejmowały :

- wykonanie okładzin ściennych (panele winylowe) w korytarzu wejściowym na powierzchni 26,20m² i w korytarzu wewnętrznym, na powierzchni 19,09 m²,

- wykonanie łazienki - rozbudowa + instalacje, biały montaż, okładziny ścienne,

- wymianę podłóg we wszystkich pomieszczeniach zajmowanych przez powódkę, wymianę instalacji elektrycznej, stolarki okiennej w nich oraz centralnego ogrzewania - elektrycznego,

- przebudowanie werandy - wykonanie ściany zewnętrznej, okna i drzwi wejściowych,

- oszalowanie elewacji zewnętrznej deskami wraz z dociepleniem wełną mineralną - na poziomie parteru.

Wartość rynkowa tych nakładów odpowiada kwocie 45 487 zł.

Dodatkowo powódka wykonała okładziny ścienne w korytarzu - poza zajmowaną przez siebie częścią budynku o wartości 1 007 zł.

W dniu 4 stycznia 2005 r. powódka zawarła z (...) S.A. umowę ubezpieczenia mieszkania przy ul. (...) w N. na okres od 5 stycznia 2005 r. do 4 stycznia 2006 r. - polisa seria (...) Nr (...).

Składka za ubezpieczenie od ognia, zalania i pozostałych zdarzeń losowych stałych elementów mieszkania odpowiadała kwocie 166 zł, składka za ubezpieczenie sprzętów audiowizualnych, komputerowych, fotograficznych, instrumentów muzycznych wyniosła 33 zł, a za za ubezpieczenie aparatów i innych domowych urządzeń elektrycznych od przepięć z wyładowań elektrycznych 38 zł.

W dniu 10 stycznia 2006 r. zawarła z (...) S.A. umowę ubezpieczenia mieszkania przy ul. (...) w N. na okres od 11 stycznia 2006 r. do 10 stycznia 2007 r. - polisa seria (...).

Składka za ubezpieczenie budynku odpowiadała kwocie 141 zł, składka ubezpieczenia stałych elementów mieszkania i odzieży odpowiadała kwocie 5 zł, składka za ubezpieczenie OC w życiu prywatnym powódki odpowiadała kwocie 43 zł.

W dniu 2 stycznia 2007 r. zawarła z (...) S.A. umowę ubezpieczenia mieszkania przy ul. (...) w N. na okres od 11 stycznia 2007 r. do 10 stycznia 2008 r. - polisa seria (...).

Składka za ubezpieczenie budynku wynosiła 134 zł, składka ubezpieczenia stałych elementów mieszkania, odzieży urządzeń domowych oraz sprzętu RTV 64 zł, składka za ubezpieczenie OC w życiu prywatnym powódki 49 zł, składka za ubezpieczenie aparatów i innych domowych urządzeń elektrycznych od przepięć z wyładowań elektrycznych 14 zł

W dniu 27 grudnia 2007 r. powódka zawarła z (...) S.A. umowę ubezpieczenia mieszkania przy ul. (...) w N. na okres od 11 stycznia 2008 r. do 10 stycznia 2009 r. - polisa seria (...).

Składka za ubezpieczenie budynku odpowiadała kwocie 134 zł, składka ubezpieczenia stałych elementów mieszkania, odzieży urządzeń domowych oraz sprzętu RTV kwocie 61 zł, składka za ubezpieczenie OC w życiu prywatnym powódki kwocie 49 zł, składka za ubezpieczenie aparatów i innych domowych urządzeń elektrycznych od przepięć z wyładowań elektrycznych wynosiła 13zł.

W dniu 30 grudnia 2008 r. powódka zawarła z (...) S.A. umowę ubezpieczenia mieszkania przy ul. (...) w N. na okres od 11 stycznia 2009 r. do 10 stycznia 2010 r. - polisa seria (...).

Składka za ubezpieczenie budynku wynosiła 195 zł, składka ubezpieczenia stałych elementów mieszkania, odzieży, urządzeń domowych i książek 40 zł, za ubezpieczenie sprzętu RTV, komputerowego, fotograficznego i instrumentów muzycznych 24 zł, za ubezpieczenie OC w życiu prywatnym powódki odpowiadała kwocie 20zł.

W dniu 8 stycznia 2010 r. powódka zawarła z (...) S.A. umowę ubezpieczenia mieszkania przy ul. (...) w N. na okres od 11 stycznia 2010 r. do 10 stycznia 2011 r. - polisa seria (...).

Składka za ubezpieczenie budynku odpowiadała kwocie 195 zł, za ubezpieczenie stałych elementów mieszkania, odzieży, urządzeń domowych i książek 40 zł, za ubezpieczenie sprzętu RTV, komputerowego, fotograficznego i instrumentów muzycznych 24 zł, za ubezpieczenie OC w życiu prywatnym powódki 20 zł.

W dniu 8 stycznia 2011 r. zawarła z (...) S.A. umowę ubezpieczenia mieszkania przy ul. (...) w N. na okres od 11 stycznia 2011 r. do 10 stycznia 2012 r. - polisa seria (...).

Składka za ubezpieczenie budynku mieszkalnego to suma 195 zł, składka ubezpieczenia stałych elementów mieszkania, odzieży, urządzeń domowych i książek 36 zł, za ubezpieczenie sprzętu RTV, komputerowego, fotograficznego i instrumentów muzycznych 30 zł, za ubezpieczenie OC w życiu prywatnym powódki 20,00 zł, za ubezpieczenie assistance 9,50 zł.

W dniu 9 stycznia 2012 r. powódka zawarła z (...) S.A. umowę ubezpieczenia mieszkania przy ul. (...) w N. na okres od 11 stycznia 2012 r. do 10 stycznia 2013 r. - polisa seria (...).

Z tytułu zawarcia tej umowy ubezpieczenia powódka zapłaciła składkę 221 zł.

Sąd I instancji ponadto ustalił, iż pismem z 22 maja 2017 r. pozwany wezwał powódkę do zapłaty kwoty w wysokości 87 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami za okres od 24 lipca 2012 r. do czasu opuszczenia zajmowanego lokalu, w nieprzekraczalnym terminie do dnia 3 lipca 2017 r, tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości.

Wskazał w tym wezwaniu, że w przypadku dalszego korzystania z niej, J. N. jest zobowiązana do pokrywania należności z tego tytułu w wysokości 1 500 zł za każdy miesiąc.

Wartość czynszu jaki mógłby uzyskać pozwany z tytułu najmu części budynku zajmowanego przez powódkę w okresie od dnia 25 października 2012 r. do dnia 1 lipca 2017 r. odpowiada kwocie 75 636 zł.

J. N., wyprowadzając się z tego mieszkania do córki w dniu 1 lipca zabrała ze sobą tylko garderobę, pozostawiając całe wyposażenie lokalu. Ma możliwość jego odebrania.

Ocenę prawną roszczeń zgłoszonych w pozwie, Sąd I instancji rozpoczął od stwierdzenia, iż ustalone w sprawie fakty pozwalają na wniosek, że w okresie po opuszczeniu nieruchomości przy ul. (...) przez jej męża zajmowała ją, a w szczególności lokal mieszkalny znajdujący się w położonym na niej budynku, na podstawie zawartej konkludentnie z małżonkiem – który miał do niej tytuł własności - umowy użyczenia.

J. N. za korzystanie z niej nie płaciła mężowi, a jedynie ponosiła koszty jego utrzymania, a także czyniła nakłady.

Zdaniem Sądu motywacją męża powódki do takiego przysporzenia na jej rzecz był fakt, że opuścił ją i związał się z inną osobą.

W ten sposób zawarta umowa decyduje o ocenie, że J. N. korzystała z nieruchomości na podstawie tytułu o charakterze obligacyjnym, a wobec tego nie ma racji A. N., że było to korzystanie beztytułowe.

Chcąc domagać się od macochy wynagrodzenia za wykorzystywanie nieruchomości powinien dokonać wypowiedzenia jej i wezwać posiadaczkę do zapłaty świadczenia [za okres w którym tytułem takim nie będzie się już legitymowała].

Pozwany takie wezwanie sformułował dopiero w piśmie z 22 maja 2017r, określając termin w którym powódka ma opuścić nieruchomość na 3 lipca 2017r.

Ponieważ uczyniła temu zadość wcześniej bo 1 lipca tego roku, uprzednio mając tytuł do bezpłatnego korzystania z niej, żądanie pozwanego [które przybrało formę wierzytelności, którą w ramach zarzutu potrącenia przeciwstawił żądaniu powódki zgłoszonemu w pozwie] nie było, w ocenie Sądu Okręgowego, usprawiedliwione.

Kolejną część motywów prawnych zawartych w uzasadnieniu wyroku, Sąd I instancji poświęcił ocenie roszczeń powódki z tytułu zachowku oraz wynikających z rozliczenia z pozwanym wartości nakładów dokonanych przez nią na nieruchomość przy ul. (...) w N..

W pierwszej kolejności wskazał, że podczas postępowania J. N., w sposób skuteczny pod względem procesowym, cofnęła żądanie w zakresie kwoty łącznej 9 797,89 zł, odpowiadającej sumie poniesionych przez nią należności

podatkowych oraz za energię elektryczną, w okresach oznaczonych w pierwotnym żądaniu. Co do tej części roszczenia, Sąd Okręgowy orzekł o umorzeniu postępowania [pkt I sentencji wyroku], na podstawie art. 355 § 1 i 2 k.p.c.

W odniesieniu do tej części żądania powódki, które identyfikowała z należnym jej zachowkiem [kwota 15 875 zł], Sąd Okręgowy ocenił ją za uzasadnioną w całości.

Odwołując się do treści art. 991§1 i 2 kc uznał, że J. N. jako spadkobierca ustawowy męża jest uprawniona do zachowku po nim wobec spadkobiercy testamentowego, skoro testament notarialny z 28 października 1996r, wyłączył ją w całości od spadkobrania.

Należny powódce zachowek to $\frac{1}{2}$ z $\frac{1}{4}$ w majątku spadkowym. Jako podstawę obliczenia zachowku powódka wskazała kwotę 190 503 zł, która nie była kwestionowana przez pozwanego.

Przy przyjęciu takiej wartości majątku spadkowego należna żonie zmarłego kwota zachowku wyniosłaby 23 812,87 zł, a przy uwzględnieniu nakładów w wysokości 45 487 zł - 22 848,87 zł.

W każdym przypadku jest to wartość wyższa aniżeli ta, której z tego tytułu uprawniona dochodziła. Taki wniosek tym bardziej upewniał Sąd I instancji w ocenie, że ta część roszczenia J. N. jest jej należna w całości.

Jako uzasadnione, co do zasady, ocenił Sąd Okręgowy również domaganie się przez nią rozliczenia ze spadkobiercą testamentowym mega nakładów, których dokonała na nieruchomości.

W tym zakresie argumentował, odwołując się do przyjętej kwalifikacji tytułu prawnego do korzystania przez powódkę z nieruchomości przy ul. (...), jako wynikającego z umowy użyczenia, że do sposobu tego rozliczenia, zważywszy na ich charakter, mają, po myśli art. 713 kc., zastosowanie przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Były to nakłady o których powódka informowała męża, a którym się nie sprzeciwiał. Przy tym w całości ich koszt poniosła J. N..

Powódka domagała się z ich tytułu kwoty łącznej 37 775 zł.

W ten sposób oznaczone pod względem ilościowym żądanie zostało uwzględnione w całości albowiem zważywszy na to jakie elementy wymagające wydatków składają się na nie, pozwoliło to na ocenę, iż wszystkie wykraczały poza zwykłe wydatki służące utrzymaniu rzeczy użyczonej w stanie nie pogorszonym.

Sąd I instancji dostrzegł, że zgodnie z niekwestionowaną przez strony opinią biegłego A. J., wartość tych nakładów była nawet wyższa [45 487 zł] ale w tym zakresie był związany żądaniem J. N..

W odniesieniu do tej części żądania powódki, jako niezasadny, ocenił Sąd zarzut obronny pozwanego, który odwołując się do art. 45 §1 kr i op podnosił, że nakłady powódki miały charakter nakładów z majątku wspólnego małżonków na majątek osobisty jego ojca.

Stąd zakres w jakim odpowiada on wobec macochy z tytułu rozliczenia ich wartości powinien obejmować nie całość ale jej połowę.

Zdaniem Sądu I instancji uwzględnienie tego zarzutu nie dałoby się pogodzić z zasadami współżycia społecznego.

W czasie, kiedy powódka czyniła te nakłady strony pozostawały w separacji faktycznej, a spadkodawca opuścił powódkę i związał się z inną kobietą, z którą wychowywał ich wspólne dziecko (pozwanego). Mąż w żaden sposób nie partycypował w kosztach czynionych przez powódkę nakładów i nie interesował się nieruchomością so której miał tytuł prawny.

Jako usprawiedliwione uznał żądanie powódki zwrotu równowartości kosztów zakupu altany 3 400 zł / który to wydatek pozwany w toku sporu uznał /.

Za zasadne w części ocenił także domaganie się przez J. N. wzajemnego rozliczenia kosztów systematycznego , począwszy od 2005 do 2012r ubezpieczenia nieruchomości i jej składowych, oceniając je jako rodzaj podlegających rozliczeniu z właścicielem nakładów na rzecz o charakterze koniecznym.

Z przedłożonych przez powódkę polis ubezpieczeniowych wynikało , iż ubezpieczenie obejmowało nie tylko ubezpieczenie budynku mieszkalnego ale także ruchomości, książek, sprzętów, OC czy assistance,

Sąd Okręgowy uwzględnił jak uzasadnione tylko wydatki z tytułu składek na ubezpieczenie budynku za lata wskazane w pozwie . Stanowiły one ogółem kwotę 1 373,75 zł. Powiększyła ją proporcjonalnie do czasu korzystania przez powódkę z nieruchomości w 2012, r obliczona w wymiarze 75 % część składki za cały ten rok [ogólna suma 221 zł] .

Sąd I instancji nie uwzględnił tej części roszczenia rozliczeniowego powódki , które opierała na fakcie sfinansowania części ogrodzenia realności [kwota 1 100 zł] oraz nabycia ruchomości stanowiących wyposażenie , opuszczonego przez nią w dniu 1 lipca 2017r mieszkania.[kwota 28 128 zł]

W odniesieniu do pierwszego ze wskazanych źródeł rozliczenia argumentował , że poniesienia tego wydatku J. N. nie dowiodła. W szczególności nie jest tego faktu wystarczającym dowodem przedstawiona w postępowaniu faktura Vat nr (...), dla braku dostatecznej identyfikacji usługi , której dokument ten dotyczył.

Co do drugiej z wyróżnionych podstaw także oceniając , iż nie została udowodniona, Sad I instancji stanął na stanowisku ,iż część z tych ruchomości została kupiona po śmierci męża powódki i należy do niej .

Wobec tego może nimi dysponować. Mogła je też zabrać już wówczas kiedy wyprowadzała się z mieszkania. Część [przynależąc do tzw. białego montażu] stanowi wyposażenie łazienki i ich wartość mieści się w rozliczonych wzajemnie nakładach na substancję mieszkania.

Konkludując, Sąd Okręgowy ocenił , że ogółem z obu tytułów : zachowku i rozliczenia nakładów dokonanych na nieruchomość przy ul. (...) w N. z własnych środków powódki, należna jest jej suma 58 423,75 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 lipca 2017 r. do dnia zapłaty.

Początkową datę naliczania odsetek , Sąd Okręgowy ustalił doliczając do daty doręczenia pozwanemu odpisu pozwu [10 lipca 2017r.] dwutygodniowy termin do dokonania dobrowolnego spełnienia świadczenia.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach procesu była norma art. 100 kpc . Stosując ją Sąd Okręgowy uwzględnił , że J. N. wygrała spór w około 60% procentach, a zatem winna była zwrócić pozwanemu 40% poniesionych przez niego kosztów procesu, czyli kwotę 2 566,80 zł.

Stosownie do wyniku sprawy Sąd , na podstawie art. 113 ust. 1 u.k.s.c. nakazał również ściągnąć od pozwanego należną część opłaty od pozwu / której przeciwniczka procesowa nie miała obowiązku ponosić/ oraz brakującą część wydatków wyłożonych tymczasowo podczas postępowania przez Skarb Państwa.

Apelacje od tego orzeczenia złożyły obydwie strony.

J. N. , w ostatecznie określonym zakresie swojego środka odwoławczego, domagała się takiej zmiany zaskarżonego wyroku w ramach której świadczenie zasądzone na jej rzecz od A. N. przez Sąd I instancji zostanie podwyższone o kwotę na którą składają się wartość nakładów na nieruchomość , która wyliczyła biegła A. J. w opinii przygotowanej na polecenie Sądu [445 487 zł] , która ma zastąpić przyznaną przez Sąd Okręgowy z tytułu nakładów kwotę 37 775 zł I instancji , suma 1 007 zł , wyłożona przez nią na okładziny ścian w korytarzu budynku mieszkalnego na tej nieruchomości oraz 9 797, 89 zł w zakresie której skarżąca cofnęła uprzednio powództwo , stanowiącej równowartość poniesionych wydatków na należności podatkowe i zużytą energię elektryczną.

Skarżąca nie sformułowała w sposób wyraźny żadnych zarzutów procesowych i materialnych , kwestionujących sposób postępowania Sądu I instancji i sformułowaną przezeń ocenę prawną zgłoszonych przez apelującą roszczeń.

W motywach swojego stanowiska procesowego reasumowała przebieg postępowania przedr. Sądem Okręgowym, ze szczególnym uwzględnieniem stanowiska pozwanego wobec jej żądań. Uznała, że wobec jego postawy właściwym jest domaganie się podwyższenia należnego jej świadczenia w sposób przez nią postulowany, w ostatecznie określonym wniosku środka odwoławczego.

A. N. zakresem swojego środka odwoławczego objął punkty II oraz IV jego sentencji, negując uwzględnienie przez Sąd niższej instancji roszczeń powódki ponad kwotę przez niego uznaną tj. 25 000 złotych oraz tę część orzeczenia, którym został zobowiązany do pokrycia wobec Skarbu Państwa części opłaty od pozwu oraz wydatków związanych z postępowaniem.

We wniosku apelacji postulował wydanie przez Sąd Apelacyjny rozstrzygnięcia reformatoryjnego, którym jego obowiązek spełnienia świadczenia na rzecz macochy zostanie ograniczony do kwoty 25 000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 lipca 2017r do dnia zapłaty, a powódka zostanie obciążona kosztami, postępowania.

Jako wniosek ewentualny sformułował żądanie uchylecia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Środek odwoławczy został oparty przez pozwanego na następujących zarzutach:

- błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych jako podstawa orzeczenia, poprzez przyjęcie, że powódka po śmierci męża aż do jego opuszczenia w dniu 1 lipca 2017r, zajmowała lokal mieszkalny na podstawie umowy użyczenia, wobec nietrafnego ustalenia, że mąż zapewnił ją, iż może z niego korzystać nieodpłatnie aż do swojej śmierci,

- naruszenia prawa materialnego jako następstwa nieprawidłowego zastosowania a/art. 710 kc wobec uznania, że korzystanie z mieszkania we wskazanym wyżej okresie opierało się na tym tytule a nie było korzystaniem beztytułowym,

b/art. 498 §1 i 2 oraz 499 kc jako konsekwencji wyrażenia nieuprawnionej, w świetle zgromadzonego materiału dowodowego oceny, iż zarzut potrącenia, którym bronił się skarżący, był nieuzasadniony,

c/ art. 991 §2 kc jako następstwa jego niezastosowania przez Sąd Okręgowy mimo, iż wdowa po zmarłym otrzymała w [postaci prawa do nieodpłatnego zamieszkania w lokalu] bezpłatne przysporzenie - oszacowane na kwotę 75 636 zł - która powinna być doliczona do kwoty należnego jej zachowku [eliminując uprawnienie do domagania się od pozwanego z tego tytułu jakiegokolwiek świadczenia],

e/ art. 45 §1 kr i op. w zw z art. 5 kc wobec niezasadnego uznania, że wartość nakładów dokonanych przez powódkę na nieruchomości podlega rozliczeniu pomiędzy nią a obecnym jej właścicielem w całości. Mimo, że udział w niej stanowił majątek osobisty ojca pozwanego.

Obydwie strony domagały się oddalenia apelacji przeciwników procesowych, a pozwany dodatkowo wnosił o obciążenie J. N. należnymi mu kosztami postępowania apelacyjnego.

Rozpoznając apelacje, Sąd II instancji rozważył:

Środki odwoławcze stron nie są uzasadnione i podlegają oddaleniu, a taka ich ocena prowadzi do wzajemnego zniesienia pomiędzy nimi kosztów postępowania apelacyjnego.

Rozpoczynając ich ocenę od apelacji powódki, na wstępie wskazać należy, że, jak była już o tym mowa, nie została oparta na jednoznacznie wskazanych zarzutach.

Wady rozstrzygnięcia Sądu I instancji, która - zdaniem skarżącej - powinna prowadzić do postulowanej przez nią zmiany wyroku z dnia 29 stycznia 2019r, upatruje ona w tym, iż Sąd Okręgowy nie uwzględnił wartości nakładów

na nieruchomości , określonej w opinii biegłej A. J. oraz tego , że skarżąca poniosła, w związku z jej utrzymywaniem inne wydatki , na łączną kwotę 9 797, 89 zł.

Tak motywowane stanowisko J. N. nie jest uzasadnione i nie może prowadzić do uznania jej ablacji za trafną.

W pierwszej kolejności wskazać należy , że dokonane w środku odwoławczym powódki rozszerzenie w postępowaniu apelacyjnym żądania pozwu o wskazaną wyżej kwotę , obejmującą wydatki na energię elektryczną oraz zapłaconych przez apelującą podatków , w okresach oznaczonych w żądaniu pozwu, [co do którego w postępowaniu rozpoznawczym przed Sądem I instancji cofnęła powództwo] jest niedopuszczalne , a zatem procesowo nieskuteczne , jako sprzeczne z normą art. 383 kpc.

Nie prowadzi ono do konsekwencji w postaci odrzucenia w tym zakresie apelacji ale Sąd II instancji ma , poza wyjątkami opisanymi w końcowym fragmencie tej normy, obowiązek orzec o przedmiocie procesu ukształtowanym do zamknięcia rozprawy przed Sądem niższej instancji , w granicach oznaczonych przez art. 378 §1 i 2 kpc , nie biorąc pod rozwagę następstw takiego nieskutecznego rozszerzenia.

/ por. w tej materii także stanowisko Sadu Najwyższego wyrażone w postanowieniu z dnia 9 maja 2014r , sygn. I PZ 3/14- powołanym za zbiorem Legalis. /.

Niezasadnie skarżąca widzi podstawę do podzielenia jej wniosku apelacyjnego w tym, iż Sąd nie wziął pod rozwagę przy określaniu zakresu obowiązku świadczenia pozwanego z tytułu zwrotu poniesionych nakładów , wniosków opinii biegłej A. J..

Opinia ta, określająca wartość tych nakładów na kwotę 45 487 zł nie była przez strony kwestionowana.

Tym nie mniej po jej złożeniu , powódka nie zmieniała swojego pierwotnego żądania w zakresie swojego zwrotu ich wartości , w dalszym ciągu [aż do zamknięcia rozprawy przed Sądem Okręgowym] dochodząc z tego tytułu ogółem kwoty 37 775 zł jednoznacznie identyfikując to roszczenie w znaczeniu procesowym z tymi nakładami , których dokonała w okresie pomiędzy datą sporządzenia testamentu przez męża , a dniem otwarcia spadku.

Takim stanowiskiem J. N. Sąd Okręgowy był , na podstawie art. 321 kpc związany , nie mogąc rozstrzygać o przedmiocie , który wykraczał poza granice [ilościowe] tego żądania.

Na takie następstwo braku rozszerzenia żądania przez powódkę zwracał uwagę Sąd I instancji w pisemnych motywach zaskarżonego orzeczenia , w tej ich części , która poświęcona została ocenie prawnej roszczeń obecnie apelującej

Zawarte we wniosku środka odwoławczego skarżącej żądanie przyznania tego świadczenia w wyższej kwocie , stanowi , podobnie jak to dotyczące zwrotu świadczenia co do którego roszczenie zostało przez powódkę cofnięte , stanowi w tych okolicznościach niedopuszczalne proceduralnie jego rozszerzenie.

Z tych przyczyn w uznaniu apelacji powódki za nieuzasadnioną , Sąd II instancji orzekł o jej oddaleniu , na podstawie art. 385 kpc w zw z art. 991 kc .

Niezasadna jest również apelacja pozwanego.

Nie można podzielić sformułowanego przez niego zarzutu błędu ustaleń faktycznych.

Opiera się on na twierdzeniu , iż Sąd niepoprawnie ustalił okoliczności związane z treścią uzgodnień pomiędzy powódką oraz jej mężem, w odniesieniu do warunków na jakich żona może nadal korzystać z nieruchomości przy ul. (...) w N., w tym w szczególności z mieszkania, które do czasu wyprowadzenia się przez A. N. do nowej partnerki , wspólnie zajmowali.

Zarzut ten należy odeprzeć już tylko z tej przyczyny , że nie został on połączony przez pozwanego z zarzutem nieprawidłowości oceny dowodów w tym przede wszystkim relacji powódki , na której ustalenie to zostało oparte.

Przy obowiązującej regule związania Sądu Odwoławczego zarzutami natury procesowej, nie sformułowanie takiego zarzutu przez skarżącego powoduje, że przy przyjęciu depozycji J. N., w tym zakresie, za wiarygodne nie można uznać kwestionowanego ustalenia faktycznego, za obarczone podnoszonym przez skarżącego błędem.

Wobec tego, już tylko na marginesie, wskazać należy, że zawarte w motywach apelacji twierdzenia pozwanego dotyczące tego, iż to on a nie ojciec miał zapewniać macochę o uprawnieniu do korzystania z nieruchomości do końca życia oraz, iż już na konsolacji po śmierci męża i ojca [z udziałem powódki], zachowanie pozwanego jednoznacznie wskazywało, że zamierza odziedziczony udział w nieruchomości zbyć, są dowolne i nieprzekonujące.

Szczególnie wobec dalszego sposobu postępowania A. N. wobec przedmiotu swojej własności [którego motywów w postępowaniu nie wyjaśniał], który dopiero w 22 maja 2017r, a zatem po niemal (...)latach od śmierci ojca [...], formalnie wezwał powódkę do opuszczenia nieruchomości w N., zakreślając jej do tego dodatkowy termin.

Uznanie, iż omówiony zarzut nie jest trafny ma to następstwo, że ustalenia, które Sąd I instancji uczynił podstawą faktyczną zaskarżonego wyroku są poprawne i kompletne dla wyrokowania o roszczeniach powódki, Sąd Apelacyjny przyjął za własne.

Odwołując się do nich za nietrafne należy uznać także postawione przez pozwanego zarzuty materialne.

Ustalenia te dają - wbrew zarzutowi naruszenia art. 710 kc- dostateczną podstawę do tego, aby podzielić zapatrywanie prawne Sądu Okręgowego kwalifikujące tytuł prawny na podstawie którego J. N. korzystała z nieruchomości w tym z lokalu mieszkalnego, jako wynikający z umowy użyczenia, zawartej konkludentnie pomiędzy nią a małżonkiem.

Od czasu przeniesienia się do konkubiny aż do swojej śmierci, swoim zachowaniem dawał wyraz aprobaty dla takiego stanu rzeczy.

Przez cały okres pomiędzy 1993r a 2012r nie żądał od powódki wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości ani nie przedsięwziął żadnych kroków zmierzających do odzyskania władztwa nad nią. Swoim zachowaniem także nie wyrażał woli zmiany swojego stanowiska w tym zakresie, które powódka powinna była odczytywać jako przejaw, tym bardziej wyraźny przejaw jego zamiaru zakończenia stosunku użyczenia.

Umowa zawarta pomiędzy małżonkami nie była ograniczona żadnym terminem o ile za taki nie traktować zapewnienie męża, że powódka może korzystać z nieruchomości dożywotnio.

Po śmierci A. N. umowa użyczenia, na warunkach uzgodnionych uprzednio, co do zasady przestała wiązać jego spadkobiercę ale pozwany swoim zachowaniem dawał wyraz temu, że ma ona nadal obowiązywać na dotychczasowych warunkach. Stan taki aprobowala także powódka.

Ponieważ w ten sposób nawiązany pomiędzy stronami stosunek umowny użyczenia nie określał terminu w jakim ma nadal obowiązywać, mógł on ustać z dwóch przyczyn.

Albo w chwili gdy powódka uczyniła by z nieruchomości użytek odpowiadający realizacji celu dla którego umowę zawarła albo też w następstwie upływu okresu w którym taki użytek mogła uczynić. W okolicznościach ustalonych w sprawie ta podstawa ustania stosunku umownego nie miała miejsca

Zatem skutek ten był uzależniony od wypowiedzenia umowy przez jedną ze stron.

W takim przypadku jego powstanie następuje po upływie okresu wypowiedzenia, który musi być realny z punktu widzenia uzasadnionych interesów użyczającego i biorącego w użyczenie.

Okoliczności rozstrzyganej sprawy uzasadniają wniosek, że stosunek użyczenia nieruchomości ustał z upływem terminu, który pozwany określił powódce do opuszczenia jej w piśmie z dnia 22 maja 2017r.

Dopiero tym oświadczeniem A. N. jednoznacznie wyraził wolę zakończenia stosunku użyczenia , co było równoznaczne z wypowiedzeniem umowy , którego skutek - utrata przez wdowę po jego ojcu tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości , został określony na ściśle określony dzień , 3 lipca 2017r.

Dla oceny roszczeń dochodzonych przez J. N. w rozstrzyganej sprawie , wynika stąd wnioski , że do dnia opuszczenia przez nią tej realności miała tytuł prawny do jej posiadania , a wobec tego pozwany nie mógł skutecznie domagać się od niej wynagrodzenia za korzystanie z niej bez takiego tytułu.

Nie mógł wobec tego przeciwstawić wierzytelnościom dochodzonym przez macochę tak identyfikowanej wierzytelności własnej , w formie skutecznie podniesionego zarzutu potrącenia.

Sąd I instancji uznając ten zarzut za chybiony nie popełnił zatem błędu zastosowania przepisów art. 498 §1 i 2 kc oraz 499 kc , który niezasadnie podnosi skarżący.

Niezasadnie także pozwany podnosi zarzut naruszenia art. 991 §2 kc.

Opiera się on na twierdzeniu , że roszczenie o zachowek nie jest powódce należne dlatego , że mąż uczynił na jej rzecz darowiznę , która wyczerpywała zachowek. Darowizną ta była [nota bene kwestionowana przez skarżącego , w ramach omówionego wyżej zarzutu materialnego], zgoda jego ojca na to , aby J. N. korzystała nieodpłatnie z nieruchomości.

Przy tym apelujący twierdził , że darowizna ta ma ściśle oznaczony wymiar majątkowy , odpowiadając wartości nie uiszczanego przez powódkę czynszu , za okres pomiędzy datą otwarcia spadku, a dniem kiedy opuściła realność w N..

W pierwszej kolejności zauważyć należy , że przepisy dotyczące instytucji zachowku skoro ma ona charakter gwarancyjny i ochronny wobec uprawnionych do niego, należy wyklądać ściśle o ile ich inna interpretacja miałyby być sprzeczna z tym , założonym przez ustawodawcę , celem tej instytucji.

Skoro tak, to odwołując się do tezy , że powódka nie jest uprawniona do zachowku dlatego , że otrzymała od spadkobiercy zaliczalną darowiznę , której wartość przenosi wartość należnego jej zachowku , pozwany był zobowiązany okoliczności faktyczne uzasadniające taki wniosek prawny udowodnić . Tymczasem nie tylko stawiany zarzut nie ma charakteru stanowczego , skoro w ramach innych zarzutów apelacyjnych A. N.zaprzecza aby pomiędzy małżonkami - powódką i spadkodawcą doszło do zawarcia umowy z której miałyby wynikać dla żony tego rodzaju nie ekwiwalentna z jej strony korzyść majątkowa kosztem majątku męża [majątku spadkowego] , ale przede wszystkim , że była to tzw. darowizna zaliczalna czyli doliczana do spadku na potrzeby ustalenia zachowku, według reguł opisanych w art. 993-995 kc. Nie dowiódł też jaka była wartość tego przysporzenia. Co więcej , podczas postępowania przed Sądem I instancji żadnej aktywności dowodowej zmierzającej do takich ustaleń.

Należy bowiem zauważyć , że wskazując w apelacji na wartość 75 636 zł , skarżący mówi o sumie należności czynszowej za korzystanie z nieruchomości w okresie , który nastąpił po dacie śmierci jego ojca.

Nie można też tracić z pola widzenia tego , że pojęcie darowizny dokonanej przez spadkobiercę na rzecz osoby uprawnionej do zachowku w rozumieniu art. 991 §2 kc , przy ścisłej wykładni tego pojęcia z przyczyn o których była mowa wyżej , może obejmować tylko taka czynność spadkodawcy , której dokonanie cum donandi causae rzeczywiście , w okolicznościach rozstrzyganej sprawy, może być zakwalifikowane jako zmierzające do przysporzenia majątkowego po stronie beneficjenta , także w intencji spełniającego świadczenie pod tytułem darmym wywołania skutku trwałego skutku wyjścia określonego aktywa z jego majątku [spadkowego.]

W przypadku męża J. N. te warunki w odniesieniu do spełnionego przezeń świadczenia w ramach umowy użyczenia nie zostały spełnione , już chociażby z tej przyczyny , że udział w nieruchomości przez cały czas trwania umowy z żoną pozostawał w jego majątku , co wynikało z natury stosunku użyczenia.

Nie można też w sposób uzasadniony mówiąc , że jego świadczenie było wobec żony uczynione pod tytułem darmym . Przez okres niemal dwudziestu lat to ona utrzymywała, na własny koszt nieruchomości nie tylko w stanie

niepogorszonym ale także czyniąc na niej ulepszenia z których wobec małżonka nie domagała się rozliczenia , a taki stan rzeczy był przez A. N. aprobowany. Tym samym własnym staraniem powódka doprowadziła do wzrostu wartości majątku spadkowego odziedziczonego przez jego syna.

Niezasadny jest również ostatni z podniesionych przez pozwanego zarzutów apelacyjnych, podważający sposób oceny przez Sąd Okręgowy roszczenia powódki z punktu widzenia norm art. 45 §1 kr i op oraz 5 kc.

Sąd II instancji , wbrew argumentacji skarżącego wspierającej ten zarzut , podziela ocenę Sądu niższej instancji , iż postulowane przez pozwanego ograniczenie o połowę należnego powódce roszczenia z tytułu rozliczenia wartości dokonanych nakładów na majątek osobisty ojca pozwanego , sfinansowanych z majątku objętego wspólnością małżeńską spadkodawcy i jego żony nie dałoby się pogodzić z zasadami współżycia społecznego.

Okoliczności ustalone w sprawie jedynie potwierdzają poprawność takiego wniosku , a powtarzanie takiej samej argumentacji której użył dla swojej oceny Sąd Okręgowy jest, z przyczyn teleologicznych, zbędne.

Z podanych przyczyn , w uznaniu apelacji A. N. za niezasadną , Sąd Apelacyjny orzekł o jej oddaleniu , na podstawie art. 385 kpc w zw z art. 991 §2 kc oraz art. 710 kc.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego była norma art. 100 kpc w zw z art. 108 §1 i 391 §1 kpc.

W warunkach , gdy apelacje stron były niezasadne , koszty te zostały pomiędzy nimi wzajemnie zniesione.

SSA Anna Kowacz – Braun SSA Paweł Czepiel SSA Grzegorz Krężolek